

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI SN. DENİZ BAYKAL'IN KONUŞMASI

1. Kömür Kongresinin Sayın Delegeleri, Sayın Basın mensupları, değerli konuklar, hepinizi sevgiyle, saygıyla selâmlarım. Maden Mühendisleri Odamızın değerli yöneticilerini böyle bir kongre düzenledikleri için kutluyorum. Kongreyi Zonguldak'ta düzenledikleri için ayrıca, öyle sanıyorum ki, içinde bulunduğumuz dönemde kömürü düşünmek zorundayız, Türkiye'yi kömürü düşünür hale getirmek zorundayız. Kongre bu konudaki ihtiyacın çok büyük bir önem kazandığı döneme rastlamıştır, böyle bir rastlantıdan, böyle bir zamanlamadan dolayı da ayrıca mutluluk duyuyorum. Enerji ve Doğal Kaynaklar Bakanı olarak ilk defa Ankara dışında böylesine önemli bir Kongreye katılmak fırsatını bulduğumu belirtmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım, kömürü hangi genel çerçeve içinde ele aldığımızı kısaca düşünmek zorundayız. Hangi ortamda kömürü tartışıyoruz? Kömür sorunu kendisini bizim önümüze hangi ortamda getiriyor, sunuyor? Dünya bir enerji darboğazı içinde, büyük enerji bunalımı içinde, bir defa tartıştığımız konunun böyle bir boyutu var. Ayrıca Türkiye'de büyük bir enerji bunalımı var, enerji darboğazı var. Dünyadaki enerji bunalımı ile Türkiye'deki enerji bunalımının ortak kökleri var, aynı kaynakları var. Ortak kök petrol bunalımının bir parçası olarak ortaya çıkıyor. Dünya esas itibariyle petrol konusundaki gelişmelerden kaynaklanan bir enerji bunalımının içine girmiş bulunuyor. Türkiye'deki enerji bunalımının bunun ötesinde yönleri de var. Nedir, petrol bunalımı? Dünya uzun yıllar ucuz petrol kullanmaya alıştı, bol petrol bulabiliyordu, petrolü ucuza sağlayabiliyordu, sanayisini ucuz petrol, bol petrol ilkesine göre yıllardan beri düzenlemişti.

Bu, bir süreden beri güvenilir bir varsayım olmaktan çıktı, tam tersi kanıtlandı, petrol üreten çoğu geri kalmış ülkelerin bir araya gelip örgütlenmeleri ve dünya dengesi üzerindeki ağırlıklarını belirtmeleri sonucu olarak petrol fiyatları yeni bir dengeye doğru itildi, artık ucuz petrol

bir hayal olma durumuna geldi. Ve dünya, ucuz petrole alışmış, bol petrole alışmış dünya, bir petrol bunalımına, dolayısıyla bir enerji bunalımına sürüklendi. Türkiye elbette bunun etkisi altında kalmıştır. Petrol it-halâtımız için önemli bir para, yıllık ihracatımızı aşar bir hale gelmiştir. Bir döviz darboğazı sorununu yaratmaya yönelecek boyuta, petrol bunalımını gelebilmiştir.

Ama Türkiye'deki enerji bunalımını sadece petrol sorununa indirge-mek sanıyorum ki, gerçeklere gözümüzü kapatmak olur. Türkiye'deki enerji bunalımının petrol bunalımının ötesinde, doğrudan doğruya ülke-nin içiyle ilgili, ülkenin kendi sorunlarıyla ilgili, önemli kaynak-lan, önemli kökenleri de vardır. Değerli arkadaşlarım; Türkiye bir süreden beri elektrik darboğazı içindedir. Seydişehir'deki alüminyum fabrikamızın iki ünitesini çalıştıramıyoruz, çimento fabrikalarımızda, şe-ker fabrikalarımıza, sanayi tesislerimize elektrik enerjisini ancak kısıt-layarak verebiliyoruz. Halkm günlük elektrik talebine cevap verebilecek bir potansiyeli yaratmış değiliz.

Bu, bir süreden beri kendisini ortaya koymuştur, öyle sanıyorum ki, bu olaydan hepimizin çıkarması gereken büyük dersler vardır. Planlayıcı-sıyla, siyaset adamıyla, uygulayıcısıyla hepimizin Türkiye'deki sanayileş-me politikasını enerji açısından nasıl bir darboğazı içine sürüklendiğini, niçin oraya geldiğini düşünmesinde yeniden bir değerlendirmeye tabi tutmasında öyle sanıyorum ki, bir zorunluluk vardır. Türkiye sanayileş-menin alt yapısını daha tam hazırlamadan hakettiği iddiasını ortaya ko-yabileceği hedeflerin ötesinde yanlış bir sanayileşme stratejisinin içine girmiştir, bu politikanın darboğazları da çok acı bir biçimde yaratılmış sanayi kapasitesini besleyecek altyapı yatırımlarının yapılmamış olduğunu bir süredenberi çok acı bir biçimde hepimize göstermeye başlamıştır.

Kömür sorununu böyle bir ortamda konuşuyoruz. Petrolü satınalmak-ta büyük güçlüklerin içine sürüklendiğimiz, fabrikalarımıza elektrik üre-temez hale geldiğimiz bir dönemde, bir ortamda Türkiye, kömürü düşün-meye başlıyor. Aslında gecikmiş bir düşünme çabasıdır bu ama, gecik-miş olması biran önce bunu düşünmeye başlamak sorumluluğumuzu er-telememelidir, daha fazla ertelememelidir, biran önce ciddiyetle konu-muz üzerine eğilmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bugünkü yapısıyla, bugünkü gelişme eğilimleriyle, bugünkü perspektifleriyle önümüzdeki dönemde enerji bunalımının daha da ağır boyutlara ulaşması kaçınıl-maz bir sorun, O nedenle öyle sanıyorum ki, enerji sorunumuzu tüm yönleriyle yeniden ele almakta, yeni bir yaklaşım koyma çabası içine gir-mekte tarihsel bir sorumlulukla karşı karşıyayız.

Değerli arkadaşlarım, petrol konusundaki durum ortada, kömürü petrolün yanı sıra düşünmeye başladığımızda hiçte iç açıcı olmayan bir tablo karşımıza çıkıyor. Kömürü ısınmak için kullanıyoruz, kömürü enerji üretmek için kullanıyoruz. Türkiye'nin gelişmesi önümüzdeki dönemde ısınmak için kömür talebimizin çok daha büyük ölçüde artacağını ortaya koyuyor. Bugün ısınmaya ayırdığımız kömür kaynaklarımızın gelecekte daha büyük kısmını ısınmak amacıyla harcamak zorundayız. Çünkü bugünkü ısınma kalıbını gözden geçirecek olursak görüyoruz ki, petrolden de kömürden de daha değerli olabilecek bazı kaynaklarımızı ısınma amacıyla israf etmekteyiz.

14,5 milyon ton odun kullanıyoruz ısınmak için. 14 milyon ton tezek kullanıyoruz ısınmak için, odunu da sanayide daha verimli kullanabiliriz, tezeği tarımda daha verimli kullanabiliriz. Onların boşluğunu yine başka birincil enerji kaynaklarıyla karşılamak zorundayız. Önümüzdeki dönemde ısınmak için daha çok kömür talebi çıkacaktır, daha çok kömür sunmak imkânını bulamazsak, daha çok petrol talebi önümüze çıkabilecektir.

O nedenle öyle sanıyorum ki, önümüzdeki dönemin giderek artacak gelişen Türkiye'deki ısınma ihtiyacına cevap vermenin kömürdeki hazırlığını gerçekleştirmek durumundayız, zorundayız. Bütün bunlar bizi linyit üretiminde büyük bir artışı gerçekleştirmek zorunda olduğumuz gerçeğine götürür. Linyitte 6 milyar tonluk bir rezervimiz var, bugünkü bilinen tahminlerle ulaşılmış bir rakam, 6 milyar ton. İşleyebildiğimiz linyit miktarı, kullanabildiğimiz linyit miktarı, 12 milyon 300 bin ton linyit üretiyoruz. 1980 yılında üretmek zorunda olduğumuz linyit miktarı, 49 milyon ton, 1990'larda üretmek zorunda olduğumuz linyit miktarı 110 milyon tonun üzerinde. 12 milyon tonu önümüzdeki 2,5 yıl sonra 50 milyon ton civarına, 1990'larda ise 100 milyon tonun üzerine çıkarmak zorundayız.

Çıkarmazsak, ormanımızı tahrip edeceğiz, çıkarmazsak, yabancı ülkelere, petrol şirketlerine daha büyük ölçüde borçlanmak zorunluluğu altına gireriz. Değerli arkadaşlarım, linyit konusunda üretimi düşürürken, Türkiye'deki linyit kaynaklarının mülkiyet yapısını hatırlamak mümkün değildir. Türkiye'de linyit kaynaklarımızın % 70'i, Afşin Elbistan'ın düşük ısılı linyit kaynakları hariç tutulacak olursa, Afşin - Elbistan dışındaki linyit kaynaklarımızın % 70'i özel kesime aittir. Onun geride kalan % 30'u ise devlet mülkiyeti altında gözükmektedir.

% 70'i özel kesime ait olan linyit kömürünün üretimine göz attığımız zaman denge tam tersine dönmektedir, 1977 yılı üretiminin % 66'sını devlet kesimi yapmıştır, % 33'ünü ise özel kesim yapmıştır. Üre-

timde özel kesimin yavaş davranmakta olduğunu, önümüzdeki dönemde büyük rakamlara ulaşacak cevap vermenin hazırlığı içine girememiş olduğunu görüyoruz. 1980'de 50 milyon ton üretime geçmek zorunda olan Türkiye bu tempo ile, bu yapı ile, bu üretim hedefine ulaşmakta karşılaşacağı güçlükleri öyle sanıyorum ki, yeniden düşünmek zorunda kalacaktır.

Değerli arkadaşlarım;

Linyitimizi ısınmada kullanıyoruz, enerji üretiminde kullanıyoruz ve bir ölçüde de sanayide kullanıyoruz. % 40'ı ısınmak amacıyla, % 39'u ise enerji üretiminde, geriye kalanı da sanayide kullanılıyor. Bu dengeyi, enerji üretimi ve ısınma dengesini bir gerçeği unutmadan kurmak zorundayız. O gerçek şudur, Türkiye enerji üretimini yerli kaynaklarına bağlamak zorundadır, elektrik üretimini yerli kaynaklarına dayandırmak zorundadır. Yerli kaynakların başında linyit ve hidrolik kaynaklar gelmektedir. Linyit üzerindeki halkın ısınma ihtiyacından doğacak talebi gözönünde bulundurularak öyle sanıyorum ki, önümüzdeki dönemde elektrik enerjisi üretimimizi şimdiye kadar olduğu gibi daha büyük ölçülerde hidrolik kaynaklara aktarmak zorunda kalacağız.

Bugün Türkiye'nin hidrolik enerji potansiyelinin % 12'si değerlendirilebilmektedir, ancak % 12'sinden alabileceğimiz enerji elektrik üretimini alıyoruz, önümüzdeki dönemde hidrolik kaynaklara daha büyük ağırlık vermek zorundayız, kendi kaynakları üzerindeki halkın ısınma ihtiyacını gözönünde bulunduran bir politikanın gereği olarak, hidrolik - termik dengesini elektrik üretiminde yeniden ayarlamak zorunda kalacağız.

Değerli arkadaşlarım, linyitin temel sorunları olarak pek çok alanda olduğu gibi üretimin yüksek düzeylerde planlanıp gerçekleştirilmesini, tüketimin daha akıllıca düzenlenmesini görüyoruz. Daha yüksek bir üretimi gerçekleştirmek için gerekli girişimler her alanda, her konuda biran önce gerçekleştirilmelidir, tüketimin daha akıllıca planlanmasını sağlamak üzere yine de gereken girişimler biran önce yapılmalıdır. Kömürün ikinci temel unsuru taş kömürüdür. Türkiye'de uzun bir geçmişi olan ve tamamen iç piyasaya yönelik bir üretim maddesi olan taş kömürü gözükmiştir. Ama bir süreden beri taşkömürü Türkiye'nin iç ihtiyacına dahi cevap veremez hale gelmeye başlamıştır.

Üzüntüyle görüyoruz ki, Türkiye'de üretimi her alanda artırma zorunda olduğumuz bir dönemde en temel enerji kaynaklarından birisi olan taşkömürü üretimi yıllardan beri düzenli bir biçimde düşmektedir. 1974 yılında 4 milyon 900 bin ton olan taşkömürü üretimimiz, 1975'de 4 milyon 800 bin tona, 1976'da 4 milyon 600 bin tona, nihayet 1977'de

4 milyon 400 bin tona düşmüştür. Dünyanın bir enerji bunalımı içine sürüklendiği, herkesin enerji kaynakları konusunda yepyeni araştırmalara başvurmaya başladığı, denizlerdeki dalgaların akarsulardaki hareketlerin, çöplerin enerji amacıyla değerlendirildiği, planlandığı bir dönemde biz 150 yıllık bir enerji kaynağımızı değerlendiremeyen bir ülke durumuna düşmeye başlamışızdır.

Değerli arkadaşlarım, petrol ithalâtımızın giderek genişlediği bir dönemde, iki yıldan beri Amerika Kıt'asmdan, Atlantik ötesinden nakliyesi en zor, en pahalı, mallardan birisini taşkömürünü getiriyoruz, ithal ediyoruz. 1977 yılında 22 milyon doların üzerinde Türkiye'ye taşkömürü ithal ettiler. Öyle sanıyorum ki, başta kömür konusu üzerinde düşünen bunun sorumluluğunu taşıyan insanlar, siyaset adamları olmak üzere hepimiz bu manzara karşısında başımızı önümüze eğmek durumundayız. Türkiye'yi Amerika'dan kömür ithal eder bir hale getirmenin sorumluluğu, öyle sanıyorum ki, hepimizin sırtındadır.

Bunun iddialı sanayileşme sözlerinin ortaya atıldığı bir dönemde gerçekleşmiş olması ise, sanayileşmemizin, politikamızın, stratejimizin temel yanlışlarını, amaçlarını ortaya koyması bakımından da ayrıca düşündürücüdür. 4 tane otomobil fabrikasını bir anda kurup işletmeye açmakla övünen bir ekonomi, sanayileşmenin temel maddesi olan taşkömürünü döviz yokluğu döneminde dışardan ithal etme zorluğu içine düşürülmüşse, öyle sanıyorum buradan alınması gereken çok ders vardır.

Biran önce taşkömürü konusundaki bu ızdırap verici manzaraya son vermek zorundayız. Hiçbir gerekçe, hiçbir bahane bunu anlayışla karşılamaya bizi götüremez. Türkiye yıllardan beri daha az taşkömürü üretir bir hale gelmenin ayıbını sırtında taşıyamaz. Hangi dönemde bu oluyor? Taşkömürü çıkarmakla görevli kuruluşlarımızda çalışanların sayısının olağanüstü sayılara çıktığı, bu konuda devletin yeni yeni yatırım imkânlarını bu kuruluşlara verdiği dönemde üretimin açıkça azaldığını görüyoruz. Değerli arkadaşlarım, ne gerekiyorsa, para ise para, insansa insan, eğitimse eğitim, örgütlenme ise örgütlenme, bunun çaresini arayacaksmız, bulacaksınız ortaya koyacaksınız, elbirliği ile uygulayacağız ve önümüzdeki yıllarda Türkiye'yi kömür alanında içine girdiği durumdan mutlaka çıkaracağız. Daha az kömür üretir hale düşmekten ülkemizi biran önce kurtaracağız.

1977 yılında 565 milyon liralık yatırım yapılmış taşkömürü alanına, geçen yıl Rize'de denize dökülen çayların miktarı bunun 4/3'ü kadardır. 350-400 milyon liralık çayı denize döktük Rize'de geçen yıl. 565 milyon lira ile, Türkiye'de taşkömürü üretimine çözüm bulmaya çalışıyoruz. Daha büyük ölçekte yatırım, daha etkin örgütlenme, daha sağlıklı bir is-

tihtdam politikası ve daha çok üretim. Bu hedefleri süratle gerçekleştirmek zorunda olduğumuza inanıyorum.

Değerli arkadaşlarım, bu olumsuz manzaraya bağlı olarak ne yazık ki, yine taşkömüründe genel randıman düşüyor, daha birkaç yıl önce 750 kilo üretim yapan bir işçimiz bugün 700 kilo üretim yapar hale geliyor, tabi bunun sorumluluğu kesinlikle elinde kazma, ocağın içinde kömür üretme çabası içinde olan işçiye ait değildir, çünkü o gereken çabayı göstermektedir, ama onun ürettiği kömürü paylaşma durumunda olan ve ocağın üzerinde çalışan ve sayısı giderek haksız yere artan yanlış bir istihdam politikasının ışığında bunu değerlendirmek, ölçmek zorunda olduğumuzu da belirtmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım; kömüre yeni bir yaklaşım vermek zorundayız. Kömürü unutulmuş, ihmal edilmiş, bir kenara terkedilmiş, kendi kaderine bırakılmış durumdan çıkarmak, ona sahip çıkmak, onun gerektirdiği örgütlenme çabası içine girmek, onun gerektirdiği lâıyk olduğu önemi, özeni ona vermek zorundayız. Kömürümüzü, bu ulusal enerji kaynağımızı yıUardanberi Türkiye'nin enerji ihtiyacına büyük ölçüde cevap vermiş bu çilekeş kaynağımız içine itildiği, tozlu topraklı ortamdandan alıp, ışılatıp, aydınlatıp, parlatıp toplumun önüne çıkarmak zorundayız.

Kömürü, kömürcüyü birlikte düşünerek kurtarmanın mümkün olduğuna inanıyorum. Kömürcüyü bir kenara iterek kömürü değerlendirmenin mümkün olmadığını hepimiz kabul etmek zorundayız. Çeşitli devlet kuruluşlarında çalışanların imtiyazlı muamelelere tabi tutulduğu, rahat koşullarda çalışmak olanaklarına kavuşturulduğu bol ödeneklerle yönetim olanaklarına sahip olduğu bir ortamda kömürümüzü bir imparatorluk döneminden devralınmış bir enkaz yönetim yapısı içinde kurtarmamız kesinlikle mümkün değildir. Kömürcüyü, petrolde çalışan insan gibi, başka kesimlerde çalışan insan gibi değerlendirmeliyiz, kömür örgütlenmemizi diğer kesimlerdeki örgütlenmeye benzer esnekliğe rahatlığa biran önce kavuşturmak zorundayız.

Ulusal bir enerji kaynağımız olan kömüre önümüzdeki dönemde daha çok ihtiyacımız olacaktır. Çeşitli darboğazlardan bizi kurtarma şansı kömürde vardır, bunun gerektirdiği önemi, politik yaklaşımımızda da formüle etmek gerçekleştirmek durumundayız. Değerli arkadaşlarım kömür konusuna değinirken, Saym Maden Mühendisleri Odası Başkanımızın işaret ettiği iki konuya da dokunmadan geçemeyeceğim. tşkazaları gerçekten ızdırıp vericidir, yılda 60 civarı bir ölüm, Türkiye'nin üretim kapasitesi dikkate alındığında dünya ölçüleriyle, çok yüksek gözükmektedir. Bu manzarayı da biran önce değiştirmek zorundayız.

Bir savaş alanı olmaktan çıkarıp, şehiti kaçınılmaz, gazisi kaçınılmaz bir uğraşı olmaktan çıkarıp güvenlik koşulları içinde geleceğe umutla bakılabilen aydınlık bir ekonomi faaliyeti haline dönüştürmenin yöntemini mutlaka bulmak ve uygulamak zorundayız. Birinci Kömür Kongremizde çok uygun bir biçimde Sayın Başkanın açarken işaret ettiği gibi öyle sanıyorum herşeyden önce hatırdaki tutulması gereken kimseleri yıllardanberi devletin ihmali sonucu, örgütlenmelerin yanlışlıklarının sonucu vermiş olduğumuz kömür şehitlerimizi, yıllardanberi her yıl düzenli bir biçimde vermiş olduğumuz kömür şehitlerimizi anmadan geçemiyorum.

Değerli arkadaşlarım, son yılların kömür konusuna getirdiği çeşitli sorunları çok yakından biliyorum, Sayın Başkan da değindiler. Ne yazık ki, kömür üretimi kendi haline bırakılmıştır, devletin sahip çıkması, desteklemesi bir yana sırtını devlete dayamış bir takım insanların desteklendiği bir faaliyet biçimi haline dönüştürülmüştür. Çeşitli zümreler, toprağın altındaki taşkömürünü çıkarmak için canını vermekten dahi zamanında geri kalmayan kömürçünün, işçinin emeği üzerine, çeşitli iktidarları kurma arayışına girmeyi denemişlerdir ve ne yazık ki, belli bir oranda buna bir ölçüde imkân bulabilmişlerdir.

Partizanlığın kömür yönetimine burnunu sokması, yanlış bir istihdam politikasına, kömür işçisinin moralinin düşmesine, üretim şevkinin azalmasına, sağlıksız bir ekonomik işletme yapısının doğmasına yol açmıştır, bunun sancılarını çok çekmişizdir. Öyle sanıyorum ki, gelecek dönemde kömürcülüğü böylesine ilkel ve partizanlık arayışlarının başıboş bir meydanı olmaktan çıkaracağız kömürü, kömürçüyü haysiyetini kurtararak koruyarak hakettikleri çerçevede değerlendirmenin yolunu bulacağız

Değerli arkadaşlarım, böyle bir Kongre düzenlediğiniz için tekrar teşekkür ediyorum, Kongrede ortaya atılacak görüşleri, yapılacak önerileri değerlendirmeleri ve eleştirileri dikkatle izleyeceğiz, söylediğim amaçlara hizmet edici yönde öneri bekliyoruz, yaklaşım bekliyoruz. Türkiye'de linyit üretimini, taşkömürü üretimini en yüksek düzeylere çıkaracak ekonomik bir yatırım politikasıyla bunu gerçekleştirecek, saygın bir kömürcülük örgütlenmesini ortaya koyacak görüşlere ihtiyacımız vardır, tebliğlere ihtiyacımız vardır. Bu Kongreden bunların çıkacağına kesinlikle inanıyorum, düşüncelerinizi dikkatle izleyeceğim ve ilk fırsatta bunu parlamento planında, kamuoyu planında uygulamaya aktaracağım. Bu ortamda söyleyeceğim şudur. En azından Türkiye'nin kömür sorunu önemine, böyle bir sorunumuzun olduğuna kamuoyunun dikkatini çekmiş bulunuyoruz. Türkiye'ye kömürü hatırlatmış bulun-

yoruz, kömürün ızdırabım bir ölçüde dile getirmiş bulunuyoruz. Önümüzdeki dönemde kömürün daha verimli bir üretim kaynağı haline dönüştürülebilmesi için nelerin yapılması gerektiğine ilişkin temel görüşlerimizi ifade etmiş bulunuyoruz. Bu dahi önemli bir kazançtır, bunun ötesine bu kongrenin çalışmalarının sonucunda geçtiğimizi öyle sanıyorum ki, hep beraber görebileceğiz.

Değerli arkadaşlarım, Birinci Kömür Kongresi'nin Sayın Delegeleri, hepinizi yürekten kutluyorum. Çalışmalarınızda başarılar diliyorum, bir gelenek halinde bunun sürdürülmesini diliyorum. Çok daha uygun koşullar altında arttırmak olanağını bulduğumuz sorunlarımızı çözüme yoluna girdiğimiz bir dönemde de bu Kongreyi yapacağımızı umuyorum. Önümüzdeki dönemde daha uygun koşullarda kömür sorununu sizlerle görüşme umuduyla, hepinize teşekkür ediyorum, hepinize veda ediyorum. Sağolun.